Okruhy a otázky pro státní závěrečnou zkoušku

KPG/BSPP@ Sociální pedagogika včetně specializace na prevenci sociálně-patologických jevů

SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA – SPOLEČNÁ ČÁST

1. Vymezení disciplíny sociální pedagogika, její vztah k ostatním vědeckým disciplínám. Soudobé pojetí sociální pedagogiky ve vybraných zemích, aktuální oblasti jejího zájmu.

2. Historický vývoj sociální pedagogiky, významní představitelé, pojetí sociální pedagogiky v současnosti.

3. Profese (tzv. profesiogram) sociálního pedagoga. Vymezení jeho pracovních činností a kompetencí, příprava, činnost Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice. Sociální pedagog jako pomáhající profese, sociální pedagogika v legislativě.

4. Prostředí a jeho role v utváření osobnosti jedince. Vzájemný vztah výchovy a prostředí, typologie

prostředí. Vztahy mezi základními činiteli socializace jedince (dispozice, materiální a sociální prostředí, výchova). Role rodiny ve výchově jedince.

5. Socializace, její průběh a obsah. Sociální role, historické proměny sociálních rolí, současné požadavky na výchovu pro plnění sociálních rolí, teorie sociálního vyloučení, vymezení pojmů sociální

inkluze/exkluze, integrace/segregace.

6. Oblasti výzkumu v sociální pedagogice – výzkum pedagogických a sociálně pedagogických jevů, paradigmata zkoumání.

7. Metody sociálně-výchovné činnosti a jejich aplikace do praxe. Role sociálního pedagoga v práci s dětmi různých věkových kategorií, s adolescenty, dospělými a seniory.

8. Kvalita života a udržitelný rozvoj jako sociálně pedagogické téma. Teorie memů v sociální pedagogice a altruismus.

9. Volný čas jako sociální fenomén, pozitivní trávení volného času, volnočasové prostředí, instituce podílející se na využívání volného času. Styčné body sociální pedagogiky a pedagogiky volného času.

10. Historický vývoj výchovy ve volném čase. Role pedagoga ve volném čase. Výchovné a vzdělávací činnosti ve výchově mimo vyučování a ve volném čase.

11. Sociologie jako produkt společenské krize. Člověka jako bytost sociální. Sociální jednání člověka. Vybrané sociologické kategorie – sociální skupiny a socializace, instituce a organizace, řád a sociální kontrola, moc, kultura, rodina. Klíčová sociologická paradigmata – teorie konsensu, teorie konfliktu, interpretativní sociologie.

12. Sociální práce jako společenskovědní disciplína. Podpora klientů v samostatném sociálním fungování s ohledem na komplexní přístup k člověku. Cíle sociální práce (odhalování, zmírňování a řešení sociálních problémů ve společnosti) s ohledem na konkrétní cílové skupiny klientů a jejich potřeby. Etika sociální práce, základní metody práce. Osobnost sociálního pracovníka a jeho klíčové kompetence.

13. Sociální patologie. Norma a řád ve společnosti. Sociálně patologické jevy a sociální kontrola. Sociální deviace – vymezení, klasifikace. Deviace versus konformita. Teorie deviace. Specifické formy deviace (rizikové chování, poruchy chování, patologické závislosti).

14. Rizikové chování dětí a mládeže. Vymezení, společenské souvislosti, klasifikace. Prevence rizikového chování. Koncept a charakteristika primární, sekundární a terciární prevence. Související pojmy: intervence, reedukace, resocializace, terapie, represe. Prevence ve škole a školských zařízeních.

15. Základní práva a povinnosti pedagogických pracovníků, požadavky na výkon jejich činnosti, pracovně-právní úprava.

16. Etika a etická výchova. Základní etické pojmy: dobro, láska, ctnost, hodnota, charakter. Utváření etických postojů a dovedností – vztah k sobě, k lidem a lidským výtvorům, k přírodě.

17. Etická výchova v Rámcovém vzdělávacím programu. Učitel – průvodce a inspirátor vs. Instruktor a trenér. Prosociálnost. Složky prosociální výchovy (vize, obsah, metody, výchovný styl).

18. Antropologické předpoklady slavení. Symboličnost lidského života a jednání. Typické prvky slavnostního jednání – slovo, zpěv, tanec, gestika, oděvy a masky, ritualizace života, podmíněnost kultury a způsobu slavení. Typologie kultovního prostoru: sakrální, profánní, specifika křesťanských liturgických prostor, možnosti slavení v multikulturním prostředí a postmoderní společnosti.

19. Management odborných institucí, styly řízení, rozhodování, plánování, kontrola.

20. Řízení lidských zdrojů, typologie plánů. Organizační kultura.

SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA – PREVENCE SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ

1. Prevence rizikového chování. Vymezení, terminologie, stupně prevence, klasifikace. Úkoly preventivní práce v kontextu rozvoje osobnosti dospívajícího jedince a jeho úspěšné socializace.

2. Primární prevence. Vymezení, klasifikace, zásady primární prevence. Tvorba preventivně-výchovné

strategie školy – minimální preventivní program, školní vzdělávací program. Školní metodik prevence a jeho funkce. Klíčové dokumenty pro realizaci prevence ve školách a školských zařízeních.

3. Pedagog a jeho kompetence v oblasti sociálních patologií a prevence rizikového chování.

4. Pedagogicko-psychologický poradenský systém. Poradenství ve škole, role školního poradenského

pracoviště a jeho zaměstnanci. Role pedagogicko-psychologických poraden, speciálně-pedagogických center, středisek výchovné péče a dalších zařízení v diagnostice a intervenci jedinců se znevýhodněním.

5. Institut náhradní rodinné péče. Neinstitucionální a institucionální péče. Role orgánu sociálněprávní ochrany dítěte ve společnosti. Předběžné opatření, proces ochrany dítěte a jeho odebrání z ohrožujícího prostředí v kontextu Úmluvy o právech dítěte.

6. Dítě s poruchami chování. Specifika projevů, možnosti vzdělávání a odborné práce. Současné trendy v etopedii. Role rodiny v prevenci a intervenci poruch chování u dítěte.

7. Hyperkinetické poruchy chování (ADD, ADHD). Specifika projevů, základní pravidla intervence a pomoci žákovi. Odborná pomoc a poradenství.

8. Ústavní a ochranná výchova. Systém ústavní výchovy, zařazování dětí a mladistvých do ústavní výchovy a ochranné výchovy. Role diagnostického ústavu a dalších preventivně-výchovných zařízení (dětské domovy se školou, výchovné ústavy). Reedukace, resocializace.

9. Mediace a probace. Vymezení, poslání. Činnost mediační a probační služby. Spolupracující instituce. Výchovné, trestní, ochranné opatření. Alternativní trest. Zákon č. 218/2003 o soudnictví ve věcech mládeže.

10. Výkon vazby a trestu odnětí svobody. Typy věznic, speciální oddělení. Program zacházení. Penitenciární a postpenitenciární péče.

11. Dovednosti pro 21. století v edukaci. Kritické myšlení, tvořivost, spolupráce, komunikace, informační gramotnost a práce s technologiemi, mediální gramotnost, funkční gramotnost, flexibilita. Možnosti intervencí pedagoga při rozvoji dovedností pro 21. století s přihlédnutím k současnéúrovni dovedností v oblasti sociálních a kognitivních schopností jedince.

12. Herní aktivity jako prostředek rozvoje rozumové, citové a volní složky osobnosti, hra jako prostředek k dosahování výchovně vzdělávacích cílů. Metodika vedení her a zásady správného uvádění her ve výchovné, preventivní a intervenční práci. Možnosti využití principů zážitkové pedagogiky při práci s ohroženými dětmi a mládeží.

13. Vybrané metody sociální práce s rodinou, případová konference, IPROD, sanace rodiny, multidisciplinární spolupráce.

14. Sociální zabezpečení. Systém státní sociální podpory, pomoci v hmotné nouzi, sociální péče, sociální služby a sociální pomoc, nástroje, principy a příklady dílčích dávek, nemocenské a důchodové pojištění, legislativní vymezení.

15. Dítě a jeho práva a povinnosti v mezinárodních dokumentech a v české legislativě, Úmluva o právech dítěte – základní práva dětí z ní vyplývající, instituce pečující o zajištění dodržování práv dětí.

DOPORUČENÁ LITERATURA

1. ANZENBACHER, A. Úvod do etiky. 3. vyd. Praha: Zvon, 2001.

2. BARRETT, D. Sekty, kulty a alternativní náboženství. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, 1998.

3. BĚLOHLÁVEK, F. a kol. Management. 1. vyd. Brno: ComputerPress, 2006.

4. BENDL, S. Prevence a řešení šikany ve škole. 1. vyd. Praha: ISV, 2003.

5. BLAŽEK L. Management: Organizování, rozhodování, ovlivňování. 1. vyd. Praha: Grada, 2011.

6. BŮŽEK, A., MICHALÍK, J. Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání.1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999.

7. CAPONNI, V.; NOVÁK, T. Asertivně do života. Praha: Grada, 1994.

7

8. ČEPELKA, O. Práce s veřejností v nepodnikatelském sektoru. Liberec: Omega, 1997.

9. DĚDINA, Jiří a Václav CEJTHAMR. Management a organizační chování. 1. vyd. Praha: Grada, 2005.

10. DUBEN, R. Neziskové organizace v ekonomice a společnosti. Praha: Kodex Bohemia, 1996.

11. HÁJEK, B. a kol. Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny. Praha: Portál, 2007.

12. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. 1. vyd. Praha: Portál, 2008.

13. HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. Zážitkově pedagogické učení. 1. vyd. Praha: Grada, 2009.

14. HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M. Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. vyd. Praha: MŠMT, NIDM, 2009.

15. HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. 1. vyd. Praha: Portál, 2004.

16. HOPF, A. Sociální pedagogika učitele. Praha: Univerzita Karlova, 2001.

17. JIRÁSEK, I. Zážitková pedagogika. Praha: Portál, 2019.

18. KALEJA, M. Romové a škola versus rodiče a žáci. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011.

19. KALHOUS, Z.; OBST, O. Školní didaktika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009.

20. KELLER, J. Úvod do sociologie. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004.

21. KOLÁŘ, M. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011.

22. KOPECKÝ, K. a kol. Rizika internetové komunikace v teorii a praxi. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

23. KOPECKÝ, K. Moderní trendy v e-komunikaci. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2007.

24. KOUDELKOVÁ, A. Psychologické otázky delikvence. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995.

25. KOVÁŘOVÁ, P. a kol. Trendy v informačním vzdělávání. 1. vyd. Zlín: VeRBuM, 2012. 154 s. Dostupné

také z: <http://issuu.com/nakliv/docs/trendy>. ISBN 978-80-87500-18-7.

26. KRÁTKÁ, J. a VACEK, P. Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008.

27. KRATOCHVÍLOVÁ, E. Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickéj

teórii a v praxi. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004.

28. KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008.

29. KREBS, V. a kol. Sociální politika. Praha: ASPI a.s., 2005.

30. KUBÁNEK, V. Drogy a jejich účinky na lidský organismus. Praha: Policejní akademie ČR, 2010.

31. LABÁTH, V. Riziková mládež. 1. vyd. Praha: SLON, 2001.

32. MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003.

33. MATOUŠEK, O. aj. Práce s rizikovou mládeží. Praha: Portál, 1996.

34. MIČIENKA, M. a kol. Rozumět médiím: základy mediální výchovy pro učitele. Vyd. 1. [Praha]: Partners Czech, 2006.

35. NAVRÁTIL, P. Romové v české společnosti. Praha: Portál, 2003.

36. NĚMEC, J. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno: Paido, 2003.

37. NEŠPOR, K. Vaše děti a návykové látky. 1. vyd. Praha: Portál. 2001.

38. OLIVAR, R. Etická výchova. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992.

39. ONDREJKOVIČ, P., BREZNÁR, J. Sociálna patológia. 2. vyd. Bratislava: Veda, 2001.

40. PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002.

41. PELÁNEK, R. Příručka instruktora zážitkových akcí. Praha: Portál, 2008.

42. PEŠATOVÁ, I. Sociálně patologické jevy u dětí školního věku. Liberec: Techn. Un., 2007

43. PODŠKUBKOVÁ, J., POSPÍŠIL, J. et al. Didaktika distančního vzdělávání v prostředí vysoké školy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006.

44. POTMĚŠILOVÁ, P. a kol. Sociální pedagogika v teorii a praxi. Olomouc: UP, 2013.

45. POTMĚŠILOVÁ, P. a kol. Speciální pedagogika nejen pro sociální pedagogy. 1. vyd. Praha: Parta,

2013.

46. PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012.

47. PRŮCHA, J. Interkulturní komunikace. Praha: Grada, 2010.

48. PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů.

Praha: Portál, 2007.

49. PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.

50. PŘADKA, M. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

51. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2013.

52. REKTOŘÍK, J. a kol. Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru. Praha: Ekopress, 2002.

53. REKTOŘÍK, J. Organizace neziskového sektoru. Praha: Ekopress, dopl. vyd. 2004.

54. RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. Speciální pedagogika. Olomouc: UP, 2006.

55. ROZKYDAL, Z. - KOCOURKOVÁ, P. Zdravotnická první pomoc. Brno: Masarykova Univerzita, 2003.

56. SKALKOVÁ, J. Obecná didaktika. 2. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Grada, 2007.

57. ŠAFRÁNKOVÁ, I. a kol. Nevýdělečné organizace 2006. Praha: ASPI, 2006.

58. ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008.

59. TAVEL, P. Vybrané kapitoly ze sociální psychologie. 1. vyd. Olomouc: UP, 2007.

60. TOMEŠ, I. Sociální správa. 1. vyd. Praha: Portál, 2002.

61. TRÖSTER, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. Praha: C. H. Beck, 2002.

62. VALENTA, J. Právní rámec řízení škol a školských zařízení. Karviná: Paris, 2013.

63. VÁVRA, V. Mluvíme beze slov. Praha: Panorama, 1990.

64. VÁŽANSKÝ, M. Základy pedagogiky volného času. 2. dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001.

65. VOJTÍŠEK, Z. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. Brno: L. Marek, 2009.

66. WEBER, M. Autorita, etika a společnost. Praha: Mladá fronta, 1997.

67. WELSCH, W. Naše postmoderní moderna. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 198 s.

Vyhláška o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí nadaných.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících ve znění pozdějších předpisů.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Praha: MŠMT, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Vyhláška MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.